

Milorad Belančić

Umetnost u pukotinama digitalne tehnologije

Digitalna slikovna tehnologija je, u osnovi, tehnologija kopiranja i, zatim, ona je nešto više od toga... Ne ulazeći u ovom trenutku u značenjsku enigmu tog "viška", ostaje nam činjenica da se u svakoj ideji kopiranja aktivira uzbudljiv i nerešeni (filozofski i artistički) problem identiteta (ili: kopiranog). Kopiranje je neuspelo poistovećenje, tj. pomeranje i odgađanje identiteta u nečemu drugom. U tom smislu može se reći da su na izložbi *Umetnici o krizi slikarstva* okupljeni autori koji, svaki na svoj način dovode u pitanje, identitet slike kao i identitet onoga što slika putem neke vrste kopiranja, navodno, re-prezentuje. U umetnosti *a* nikada nije reprezentovalo *a*, mada se za tu uslovnost (taj neuspeh) nije znalo, pošto se verovalo, sasvim suprotno, da svako *a* ipak reprezentuje to i takvo *a*! Danas je jasno (da li svima?) da u umetnosti *a* uvek predstavlja samo i samo *b*. Ili u protivnom, to ne bi bila umetnost; ne bi bila dobra umetnost. Za razliku od obične reprodukcije (uključujući tu, naravno, i digitalnu) artistička reprodukcija ima sposobnost da nam ono reprodukovano u reprodukciji uvek ponudi u ključu drugog, a ne istog. Ipak to ne znači da kopiranje i reprodukcija u umetnosti nemaju više značenje reprezentacije bilo čega. Ne, to znači samo da je artistička re-representacija uvek reprezentacija istog kao drugog. Zato je naivno pretpostaviti da umetnost može da postoji s one strane funkcije reprezentovanja (slikanja, kopiranja, oponašanja, interpretacije datog, vidljivog itd.). To naprosto nije moguće. Ipak važno je napomenuti to da funkcija predstavljanja u savremenoj umetnosti nema više metafizičkih iluzija o izvornom, istom i istini koja se prenosi ili sublimiše u umetničkom delu. Prema tome, nema više iluzije o jednoj-jedinoj "istini u slikarstvu". U osnovi, artistička funkcija reprezentacije uvek je podešena tako da to predstavlja reprezentaciju drugog i, shodno tome, nuđenje izokrenutog znanje ili obrnutog sveta. Ipak, u strukturama umetničkog predstavljanja postoji više različitih pukotina unutar kojih se profiliše otvorenost za drugo. Moguće je govoriti i o pukotinama u samoj ravni digitalne tehnologije. Dejan Grba, čak, formuliše (u svojoj Umetničkoj platformi) nešto što ima značenje strateškog pristupa artističkom potencijalu nove tehnologije. "Smatram da se umetnički najuzbudljiviji i verovatno najvažniji potencijali svake tehnologije ne ostvaruju praćenjem njene logičko-ideološke strukture, nego ispitivanjem njenih granica i upotrebom njenih slabosti i nedostataka."

Sama virtuelna realnost je, bez sumnje, performativna relanost (s tim što se performativnost postiže pre svega putem slika, a tek sekundarno putem reči). Ona u samoj sebi nosi vlastitu granicu, vlastitu nesavršenost. Zato nam digitalna tehnologija (iako deluje kao nešto "savršeno") ipak kao i svaka umetnička tehnika/tehnologija nudi, pored "savršenstva", i svoje manjkavosti, svoje pukotine i svoju granicu. Umetnik tu granicu najčešće prima pasivno i nevoljno, ali s njom ne možemo da "ne računamo". On čak ima moć da od tehnološke manjkavosti načini u svom delu izvesnu prednost. Rekli bismo da Dejan Grba s pravom tvrdi da ispitivanje granica i upotreba slabosti digitalne tehnologije predstavlja nešto veoma uzbudljivo u savremenoj umetnosti, budući da je ova odavno "sita" stare težnje za "savršenstvom" koja je obeležavala ne samo klasičnu nego i modernu umetnost. U tom kontekstu zanimljiv je i sam projekt ovog umetnika: "Trenutno radim sa tehnikama programirane slike,

morfovanja i holografske vizualizacije ispitujući kako se ideje o apstraktnom prostoru između piksela i o pokretu između frejmova mogu tretirati s one strane metaforičkog nivoa” (isto).

Na samoj izložbi središnjem problemu vizuelnog identiteta Dejan Grba je pristupio ispitujući većitu enigmom vlastitog identiteta ili onoga što je u vlastitom identitetu (pored imena) uvek bilo središnje, dakle, nešto od čega se ne može apstrahovati: lik i lice. “Polazeći od ljudskog lica kao osnovne identitetske platforme, rad sam usmerio ka likovnom predstavljanju i likovnoj interpretaciji portreta primenom algoritamskih i generativnih procedura” (isto). Bez sumnje, algoritamski pristup interpretaciji ljudskog lika/lica i, zapravo, identiteta otvara ono što bi moglo da se nazove “druga scena”, na kojoj se lični identitet pojavljuje kao umrežen u tehnološke ili, još preciznije, scijentističke diferencijalne odnose. Takvi odnosi tradicionalnom shvatanju portreta i autoportreta, jednostavno, nisu dostupni. Međutim, sami ti odnosi su u isti mah i generativni, a to znači da su tvorački, da su odnosi mogućeg rađanja, mogućeg rasta ili mogućeg produktivnog trošenja i propadanja. Već u samom životu kao rađanju, ponavljanju i svojevrsnom kopiranju života, upisana je i ta algoritmika diferencijalnih odnosa koja, generalno uzev, čini mogućim život kao ponavljanje kojim komanduje razlika. Ipak, tu je odmah moguća i smrt, i to naročito ukoliko se smrt shvata kao iskustvo koje se mora nadvladati, nadživeti. Time se generativni proces ustanovljuje kao beskonačan. Nema definitivnog lika/lica. Naš identitet je uvek otvoren za drugo u sebi i van sebe. Savremeni umetnik, te razlike, ma koliko one bile “minimalne”, ne želi više da previđa ili prikriva. Stvarati putem simulacionih tehnologija nužno ima značenje povlačenja (delezovskih) linija bekstva. Te linije postaju, paradoksalno, svojevrsna teritorija bez teritorije, tj. “mesto” praznog mesta, “mesto” stalne deteritorijalizacije... Dejana Grbu, dakle, ovaj problem deteritorijalizacije posebno zanima ukoliko se on odvija u samom središtu medijske tehnologije, ukoliko se izvesna anti-teritorija otvara u njenim šumovima, slabostima, nedostacima... To može da izgleda kao kritika ili negacija faktičkog, realnog ili pozitiviteta. Ali strategija bekstva nema za cilj da poništi jednu stvarnost da bi uspostavila drugu. Savremena umetnost ne uspostavlja nikakvu Stvarnost. Ona, pre, beži od nje. I to bekstvo je, zapravo, njena jedina simulativna, fantazmatska “stvarnost”; makar rečena fantazma kolala kroz pukotine savremene digitalne tehnologije...

Milorad Belančić, *Umetnost u pukotinama digitalne tehnologije*, u knjizi *Deteritorijalizacija slike*, Beograd, 2011, str. 104-113 (online izdanje: <http://tinyurl.com/det-slike>).